

Rozdział III. Odpowiedzialność za przekroczenie udzielonych upoważnień i pełnomocnictw

1. Zagadnienia ogólne

Przekroczenie upoważnienia lub pełnomocnictwa do dokonywania określonych czynności w obszarze finansów publicznych skutkuje różnorodnymi konsekwencjami prawnymi, ponoszonymi na podstawie przepisów należących do różnych gałęzi prawa. Warto podkreślić, że to samo zachowanie człowieka – czyn polegający na przekroczeniu upoważnienia do dokonania określonej czynności (np. wydatkowanie środków publicznych z przekroczeniem zakresu upoważnienia albo bez ważnej podstawy prawnej) – może być podstawą odpowiedzialności karnej lub karnej skarbowej, odpowiedzialności cywilnej (np. w postaci sankcji nieważności czynności prawnej, zapłaty odsetek lub kary umownej, zastrzeżonej na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania o charakterze niepieniężnym), odpowiedzialności pracowniczej (służbowej, ponoszonej na podstawie KP), odpowiedzialności ponoszonej na podstawie norm prawa budżetowego (np. wykluczenie z prawa otrzymania kolejnych środków publicznych, blokowanie planowanych wydatków budżetowych w razie stwierdzenia niegospodarności, nadmiaru posiadanych środków, opóźnień w realizacji zadań) oraz – przede wszystkim – odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych.

Spośród różnych reżimów odpowiedzialności prawnej za przekroczenie ustalonych upoważnień lub pełnomocnictw w JSFP, największe znaczenie ma odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, ponoszona na podstawie *Dyscypliny Finansów Publicznych*, w brzmieniu znacznie zmodyfikowanym przez *Dyscyplinę Finansów Publicznych z 2011 r.* Została ona normatywnie określona jako podstawowy rodzaj odpowiedzialności prawnej za naruszenie zasad gospodarki finansowej środkami publicznymi, określonych w przepi-

sach odrębnych. Materialnoprawną podstawę odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych stanowią przede wszystkim przepisy: FinPubU, RachunkU, PolRozwojuU, ZamPubU oraz KoncesBudU.

Z punktu widzenia dyscypliny finansów publicznych, odpowiedzialność – rozumiana jako zdolność do ponoszenia konsekwencji za naruszenie nakazu lub zakazu określonego przez normę prawną – za przekroczenie zakresu upoważnienia (oraz częściowo pełnomocnictwa) rozważać należy w dwóch kierunkach. W ujęciu przedmiotowym, w którym zakres upoważnienia stanowi podstawę dokonywania wydatków i zaciągania zobowiązań ze środków publicznych przez JSFP, oraz w ujęciu podmiotowym, którego zakres upoważnienia (powierzenia wykonywania określonych obowiązków w zakresie środków publicznych) stanowi podstawę podmiotowej odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych przez pracowników jednostki.

Ważne

W razie nieskutecznego powierzenia obowiązków (lub niepowierzenia ich w ogóle), pomimo dokonania przez pracownika czynu naruszającego dyscyplinę finansów publicznych, nie poniesie on odpowiedzialności za ten czyn. W takiej sytuacji odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie obowiązków w zakresie kontroli zarządczej poniesie kierownik jednostki (art. 18c ust. 1 pkt 12 DyscypFinPubU).

Obowiązująca od 11.2.2012 r. nowelizacja DyscypFinPubU wprowadziła istotne zmiany w zakresie przekroczenia podmiotowego (zob. tabela 1) i przedmiotowego upoważnienia do dokonywania czynności z zakresu gospodarowania środkami publicznymi. Pamiętaj jednak należy, że w razie zmiany przepisów w okresie pomiędzy popełnieniem czynu naruszającego dyscyplinę finansów publicznych a datą orzekania (składania zawiadomienia, sporządzania wniosku o ukaranie), zawsze stosuje się przepisy najkorzystniejsze dla osoby odpowiedzialnej za nieprawidłowości (art. 24 DyscypFinPubU).

Tabela 1. Upoważnienie do dokonywania określonych czynności z zakresu gospodarki środkami publicznymi jako podstawa podmiotowej odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych¹.

Przedmiot zmian	Do 10.2.2012 r.	Od 11.2.2012 r.
Osoba odpowiedzialna	Pracownik jednostki	Pracownik jednostki lub inna osoba (np. zleceniobiorca, pełnomocnik) – nastąpiło tutaj rozszerzenie zakresu podmiotowego odpowiedzialności – obok pracownika jednostki, za naruszenie odpowiadać może też inna osoba

¹ Zob. *L. Lipiec-Warzecha*, Ustawa o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Komentarz, Warszawa 2012.

Przedmiot zmian	Do 10.2.2012 r.	Od 11.2.2012 r.
Prawna podstawa odpowiedzialności	Akt powierzenia obowiązków w formie odrębnego imiennego upoważnienia albo wskazania w regulaminie organizacyjnym jednostki	Z mocy prawa – odrębną ustawą, w drodze czynności prawnej (akt powierzenia obowiązków) – na podstawie odrębnej ustawy
Zakres odpowiedzialności	Odpowiedzialność za wykonywanie powierzonych obowiązków w zakresie gospodarki finansowej lub czynności określonych w przepisach o zamówieniach publicznych	Odpowiedzialność za wykonywanie powierzonych obowiązków, których niewykonanie lub nienależyte wykonanie stanowi czyn naruszający dyscyplinę finansów publicznych

Źródło: opracowanie własne

2. Upoważnienie do dokonywania wydatków i zaciągania zobowiązań w sektorze finansów publicznych

Zarówno dokonanie wydatku ze środków publicznych, jak i zaciągnięcie zobowiązania angażującego środki publiczne może nastąpić wyłącznie na podstawie ważnego upoważnienia. Wynika to z istoty prawa publicznego, pozwalającego na podejmowanie jakichkolwiek czynności z zakresu gospodarki finansowej środkami publicznymi jedynie w przypadkach wyraźnie określonych przepisami prawa. W sektorze finansów publicznych nie stosuje się zasady „co nie jest zakazane, jest dozwolone”, lecz zasadę „dozwolone jest to, co prawo wyraźnie przewiduje”.

Ważne

Złamanie reguły, zgodnie z którą wydatkowanie środków publicznych lub zaciąganie zobowiązań angażujących środki publiczne może nastąpić jedynie w oparciu o ważne upoważnienie, stanowi czyn naruszający dyscyplinę finansów publicznych.

Przez przedmiotowe upoważnienie do dokonania określonej czynności w sferze rozdysponowania środków publicznych rozumieć należy kompetencję, wynikającą z przepisów prawa lub zdarzeń prawnych, do dokonania wydatku lub zaciągnięcia zobowiązania angażującego środki publiczne.

Upoważnienie do dokonywania wydatków lub zaciągania zobowiązań wyznaczane jest przez ustawę budżetową, uchwałę budżetową lub plan finansowy JSFP.

Orzeczenie GKO z 18.6.2001 r., DF/GKO/Odw.-62/83-84/01, Legalis

Upoważnienie do dokonywania wydatków i zaciągania zobowiązań ze środków publicznych wyznacza m.in. plan finansowy jednostki sektora finansów publicznych. Upoważnienie wynikające z planu finansowego określa przeznaczenie (cel) rozdysponowanych środków, ich wysokość wynikającą z ustalonych planów finansowych i wielkości określone w odpowiednich podziałkach klasyfikacji budżetowej oraz termin, do którego rozdysponować można środki. Plan finansowy wydatków jednostki sektora finansów publicznych jest nie tylko limitem wydatków

na dany rok, ale także limitem zobowiązań, w granicach którego dopuszczalne jest ich zaciągnięcie.

Orzeczenie GKO z 11.7.2011 r., BDF1/4900/48/54/11/1615, Legalis

Dla naruszenia dyscypliny finansów publicznych istotny jest wyłącznie sam fakt przekroczenia upoważnienia do zaciągnięcia zobowiązania, co oznacza, że nie ma znaczenia czy zaciągnięte zobowiązanie jest wymagalne, czy też stanie się wymagalne w terminie przyszłym.

Ważne upoważnienie musi być zawarte w planie finansowym JSFP w dacie zaciągnięcia zobowiązania lub dokonywania wydatku. Zmiana planu finansowego jednostki, uwzględniająca wydatki uprzednio dokonane lub zobowiązania wcześniej zaciągnięte, pozostaje bez wpływu na prawną ocenę przekroczenia zakresu upoważnienia i nie zmniejsza odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych.

Utożsamianie momentu zaciągnięcia zobowiązania z momentem jego realizacji jest błędem (orzeczenie GKO z 18.6.2007 r., DF/GKO-4900-23/27/07/1369, Legalis).

Orzeczenie GKO z 24.3.2011 r., BDF1/4900/6/7/RN-2/11/256, Legalis

Zaplanowanie środków już po zaciągnięciu zobowiązania, które nastąpiło z chwilą zawarcia umowy, czyli późniejsza zmiana planu i zwiększenie wydatków w określonej podziale klasyfikacji budżetowej, nie uzasadnia i nie uprawnia osób reprezentujących jednostkę sektora finansów publicznych do uprzedniego zaciągania zobowiązań pieniężnych ponad ustalony plan, bowiem jednostka jest uprawniona i zobligowana do dysponowania środkami finansowymi w takich granicach, jakie wyznacza, obowiązujący w momencie zaciągnięcia zobowiązania, plan finansowy. Dla bezprawności zaciągnięcia zobowiązania, bez znaczenia jest następcza zmiana planu finansowego, uwzględniająca dokonane już wydatki. Skoro zmiany planu budżetu dokonano po zaciągnięciu zobowiązania, nie może mieć to wpływu na zmianę oceny prawnej zachowania.

3. Powierzenie obowiązków jako warunek odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych

Zgodnie z ogólną regułą jednoosobowej odpowiedzialności kierownika JSFP za całość gospodarki finansowej tej jednostki (art. 53 ust. 1 FinPubU) oraz za naruszenie ustawowych reguł gospodarowania środkami publicznymi, kwalifikowanych jako naruszenia dyscypliny finansów publicznych, obciąża się kierownika jednostki. Inne osoby (pracownicy jednostki, pełnomocnicy) mogą ponosić odpowiedzialność wyłącznie za czynności w zakresie gospodarki finansowej, zamówień publicznych lub rachunkowości, które zostały im w sposób skuteczny powierzone.

Podstawą powierzenia tych obowiązków, których niewykonanie lub nienależyte wykonanie stanowi czyn naruszający dyscyplinę finansów publicznych, może być ustawa (powierzenie *ex lege*) lub czynność prawna (akt powierzenia).

Orzeczenie GKO z 14.3.2011 r., BDF1/4900/4/4-5/11/163, Legalis

Ustawa o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych jest aktem szczególnym, chroniącym budżet przed nieodpowiednimi, niezgodnymi z prawem działaniami jednostek sektora finansów publicznych – gdzie obowiązuje jednoosobowe kierownictwo, a więc jednoosobowa decyzyjność. Tylko w wyraźnie scedowanych i przyjętych przez pracownika sprawach mogą być oni ukarani wedle przepisów DyscypFinPubU.

Obowiązujące podstawy prawne upoważnienia do dokonywania określonych czynności w zakresie gospodarowania środkami publicznymi, warunkujące zdolność pracownika JSFP lub jej pełnomocnika do ponoszenia odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, ilustruje tabela 2.

Tabela 2. Podstawy prawne oraz zakres upoważnienia do dokonywania określonych czynności w zakresie gospodarowania środkami publicznymi

Rodzaj upoważnienia do dokonywania określonych czynności	Podstawa prawna	Zakres upoważnienia do wykonywania określonych czynności
Upoważnienie ustawowe	Wykonywanie zadań kierownika jednostki	Art. 25 ust. 4 pkt 3 SłużbaCywilU– dyrektor generalny urzędu wykonuje określone ustawą zadania kierownika urzędu, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią
	Wykonywanie zadań kierownika jednostki	Art. 21 § 2PrUSP – zadania przypisane kierownikowi jednostki na podstawie odrębnych przepisów w zakresie finansowym i gospodarczym, kontroli finansowej, gospodarowania mieniem Skarbu Państwa oraz audytu wewnętrznego. W tych obszarach, zadania kierownicze wykonuje dyrektor danego sądu, a w sądzie rejonowym, w razie powołania, kierownik finansowy sądu
Upoważnienie w drodze czynności prawnej na podstawie ustawy	Wykonywanie obowiązków w zakresie gospodarki finansowej jednostki sektora finansów publicznych	Art. 53 ust. 2 FinPubU – kierownik jednostki może powierzyć określone obowiązki w zakresie gospodarki finansowej pracownikom jednostki. Przyjęcie obowiązków przez te osoby powinno być potwierdzone dokumentem w formie odrębnego imiennego upoważnienia albo wskazania w regulaminie organizacyjnym tej jednostki
	Wykonywanie obowiązków w zakresie rachunkowości	Art. 4 ust. 5 RachunkU – kierownik jednostki ponosi odpowiedzialność za wykonywanie, określonych ustawą, obowiązków w zakresie rachunkowości, w tym z tytułu nadzoru, również w przypadku, gdy określone obowiązki w zakresie rachunkowości – z wyłączeniem odpowiedzialności za przeprowadzenie inwentaryzacji w formie spisu z natury – zostaną powierzone innej osobie za jej zgodą

Rodzaj upoważnienia do dokonywania określonych czynności	Podstawa prawna	Zakres upoważnienia do wykonywania określonych czynności
<p>Upoważnienie w drodze czynności prawnej na podstawie ustawy</p>	<p>Upoważnienie do wykonywania czynności w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego lub czynności związanych z prowadzeniem postępowania</p>	<p>Art. 18 ust. 2 ZamPubU – za przygotowanie i przeprowadzenie postępowania o udzielenie zamówienia publicznego odpowiadają także inne osoby (niż kierownik jednostki), w zakresie, w jakim powierzono im czynności w postępowaniu lub czynności związane z prowadzeniem postępowania</p>
		<p>W przypadku naruszenia dyscypliny finansów publicznych, określonej w art. 17 DyscypFinPubU (zamówienia publiczne), osoba niebędąca pracownikiem jednostki sektora finansów publicznych, której, na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych, zamawiający powierzył przygotowanie lub przeprowadzenie postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, działająca jako pełnomocnik zamawiającego, podlega odpowiedzialności za to naruszenie w przypadku, gdy zamawiający jest jednostką sektora finansów publicznych lub udzielane zamówienie publiczne jest finansowane ze środków publicznych (art. 4 ust. 2 DyscypFinPubU)</p>

Źródło: opracowanie własne

Ważne

Warunkiem odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych przez pracownika (lub pełnomocnika) JSFP jest to, aby do powierzenia obowiązków doszło w sposób skuteczny, tj. spełniający łącznie wszystkie warunki określone w przepisach ustawy.

Niespełnienie choćby jednej z przesłanek, np. nie dość precyzyjne określenie powierzanych obowiązków, niedochowanie ustawowo wymaganej formy lub nieprzyjęcie obowiązków przez pracownika jednostki, oznacza, że nie doszło do skutecznego powierzenia obowiązków tej osobie i – co za tym idzie – pomimo popełnienia przez nią czynu kwalifikowanego jako naruszenie dyscypliny finansów publicznych, nie jest możliwe przypisanie jej odpowiedzialności za ten czyn (brak podmiotowej zdolności do ponoszenia odpowiedzialności).

4. Odpowiedzialność kierownika jednostki z tytułu kontroli zarządczej za czynności osoby nieupoważnionej do ich dokonania

Normatywny system dyscypliny finansów publicznych zakłada odpowiedzialność ponoszoną wyłącznie za działania lub zaniechania własne. Odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych ponosi osoba, która popełniła czyn naruszający dyscyplinę finansów publicznych, określoną przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia (art. 19 ust. 1 DyscypFinPubU). W przypadku pracownika JSFP, odpowiedzialność

ta uzależniona jest ponadto od kryterium podmiotowego, tj. skutecznego powierzenia mu określonych obowiązków lub czynności. W praktyce prowadziło to, do czasu wejścia w życie zmian wynikających z nowelizacji Dyscypliny Finansów Publicznych z 2011 r., do niemożności przypisania komukolwiek odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, polegającej na działaniu (np. wydatkowanie środków publicznych, zaciągnięcie zobowiązania, udzielenie zamówienia publicznego) pracownika jednostki. Pracownik nie mógł ponieść odpowiedzialności ze względu na brak zdolności podmiotowej (brak upoważnienia). Nie było również możliwe przypisanie odpowiedzialności kierownikowi jednostki jako temu, kto odpowiada za całość gospodarki finansowej. Kierownik nie był bowiem bezpośrednim sprawcą czynu naruszającego dyscyplinę finansów publicznych.

Zgodnie z obowiązującym od 11.2.2012 r. art. 18c Dyscypliny Finansów Publicznych, niewykonanie lub nienależyte wykonanie przez kierownika jednostki sektora finansów publicznych obowiązków w zakresie kontroli zarządczej w jednostce sektora finansów publicznych – jeżeli miało ono wpływ na dokonanie, w zakresie gospodarki finansowej lub w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego, lub przygotowaniu tego postępowania albo w postępowaniu o zawarcie umowy koncesji na roboty budowlane lub usługi, czynności naruszającej dyscyplinę finansów publicznych przez osobę nieupoważnioną do wykonania tej czynności, stanowi naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Osobą nieupoważnioną, czyli niemającą podmiotowej zdolności do ponoszenia odpowiedzialności za własny czyn, jest przede wszystkim pracownik jednostki, który nie ma skutecznie powierzonych obowiązków.

Ważne

Odpowiedzialność kierownika jednostki za czynności osób nieupoważnionych do ich dokonania uzależniona jest od niewykonania lub nienależytego wykonania przez niego obowiązków w zakresie kontroli zarządczej.

Na wykonywanie obowiązków w zakresie kontroli zarządczej przez kierownika jednostki składa się m.in. przydzielanie uprawnień lub obowiązku w zakresie gospodarki finansowej lub majątkowej odpowiednim pracownikom adekwatnie do celów i zadań jednostki. W upoważnieniu precyzyjnie i jednoznacznie określa się zakres przekazywanych uprawnień, w szczególności rodzaj decyzji, do podejmowania których upoważnia się pracownika, kwotę, do wysokości której pracownik może podejmować decyzje, termin obowiązywania upoważnienia oraz możliwość przekazania upoważnienia w części lub całości innemu pracownikowi.

Ważne

Poszerzenie zakresu odpowiedzialności kierownika jednostki za czynności osób nieupoważnionych do ich dokonania ma na celu zdyscyplinowanie kierowników do dopełniania obowiązków w zakresie ustanawiania procedur, które umożliwiają ustalenie, w sposób niebudzący wątpliwości, zakresu obowiązków pracowników JSFP i ich upoważnienia do dokonywania czynności.

Podstawa prawna:

- art. 53 ust. 2 FinPubU,
- art. 4 ust. 2, art. 17, 18c ust. 1 pkt 12, art. 19 ust. 1, art. 24 DyscypFinPubU.

Rozdział IV. Pełnomocnictwa i upoważnienia w orzecznictwie sądów i organów nadzoru

Poglądy judykatury i organów nadzoru mają niewątpliwie wpływ na funkcjonujący w JSFP system pełnomocnictw i upoważnień. Są ważnym punktem odniesienia w kwestiach związanych z dokonywaniem czynności przez pełnomocników ustanowionych przez JSFP, a także tych związanych z działaniem pełnomocników ustanowionych przez kontrahentów JSFP (np. wykonawców, którym JSFP udzieliła zamówienia publicznego). Dokonany poniżej przegląd orzecznictwa ma na celu wskazanie, jak należy postępować, aby poprawnie udzielić pełnomocnictwa lub upoważnienia, czy też aby poprawnie to pełnomocnictwo lub upoważnienie wykonywać.

1. Pełnomocnictwa

1.1. Zagadnienia ogólne

1.1.1. Istota pełnomocnictwa/przedstawicielstwa i zakres umocowania

W niniejszym podrozdziale zaprezentowano orzeczenia, które dotyczą instytucji pełnomocnictwa/przedstawicielstwa i zakresu umocowania.

Wyrok NSA z 11.4.2013 r., II FSK 1502/11, Legalis

Stan faktyczny

Organ podatkowy określił spółce wysokość zobowiązania w podatku od nieruchomości na 2004 r. Spółka złożyła odwołanie, opatrzone datą 4.6.2010 r., nadając je na po-

czcie w dniu 7.6.2010 r. Do odwołania załączono – jako odpis pełnomocnictwa – pismo sporządzone przez pełnomocnika, upoważniające do reprezentowania spółki w sprawie odwołań od decyzji organu podatkowego, z umieszczoną na nim datą 7.6.2010 r. Samorządowe Kolegium Odwoławcze wezwało pełnomocnika do usunięcia braków wniesionego odwołania poprzez złożenie do akt oryginału pełnomocnictwa lub urzędowo poświadczonego pełnomocnictwa bądź uwierzytelnionego przez pełnomocnika odpisu pełnomocnictwa, z którego wynikałoby uprawnienie do podpisania odwołania od decyzji w dniu 4.6.2010 r. i reprezentowania w sprawie. W odpowiedzi na wezwanie pełnomocnik spółki poinformował, że w odwołaniach błędnie wpisano datę: „dnia 4.6.2010 r.” zamiast „dnia 7.6.2010 r.”. Zauważył przy tym, że odwołanie zostało w dacie, kiedy posiadał upoważnienie do działania w imieniu spółki, na co wskazywał załączony do nich odpis udzielonego mu pełnomocnictwa, załączony do odwołania. Samorządowe Kolegium Odwoławcze nie uznało powyższej argumentacji i pozostawiło odwołanie bez rozpoznania. Spółka wniosła skargę do WSA, który uchylił postanowienie SKO. W sporze tym sąd przyznał rację spółce, wskazując, że kwestie pełnomocnictwa w postępowaniu przed organami podatkowymi uregulowane zostały w art. 137 § 2, 3 i 4 OrdPU, a w związku z tym, że unormowania prawne zawarte w treści przepisów OrdPU nie są kompletne, to przy wyjaśnieniu kwestii skuteczności udzielonego pełnomocnictwa, należało posiłkowo stosować zasady wyrażone w KC. W związku z powyższym sąd stwierdził, że z dyspozycji art. 103 § 1 KC – stosowanego w sprawie w oparciu o art. 137 § 4 OrdPU – wynika, że w przypadku, gdy pełnomocnik nie ma umocowania, bądź przekroczy jego zakres, ważność dokonanej czynności zależy od potwierdzenia przez osobę, w której imieniu pełnomocnik działał, przy czym potwierdzenie ma charakter uniwersalny w tym znaczeniu, że obejmuje zarówno formę, jak i termin dokonania czynności oraz przewidziane dla niej skutki. W tych okolicznościach, wobec posiadanych wątpliwości co do rzeczywistego terminu udzielenia pełnomocnictwa – mocodawca (zarząd spółki) mógł je wyjaśnić poprzez potwierdzenie czynności wykonanych przez osobę, która działała w jego imieniu. Mocodawca z tej możliwości nie skorzystał, choć w ocenie sądu mógł i powinien być. Dopiero gdyby ten brak nie został uzupełniony w określonym terminie, zachodziłaby podstawa do zastosowania art. 169 § 4 OrdPU i pozostawienia odwołania bez rozpatrzenia. Działanie SKO było zatem przedwczesne. Z powyższym nie zgodziło się SKO i wniosło skargę kasacyjną do NSA.

Stanowisko NSA

Naczelnny Sąd Administracyjny przyznał rację WSA i oddalił skargę kasacyjną. Wskazał, że stosunek prawny pełnomocnika procesowego jest uregulowany w przepisach procesowych w sposób wyczerpujący, jako stosunek prawny, samodzielny i niezależny od jego aspektu materialnoprawnego. Nie zmienia to jednak faktu, że udzielenie pełnomocnictwa procesowego łączy się nieuchronnie z powstaniem aspektu materialnoprawnego, a więc z powstaniem materialnoprawnego zobowiązania pomiędzy mocodawcą i pełnomocnikiem, który jest stosunkiem podstawowym. Organ (sąd) powinien badać skuteczność umocowania pełnomocnika, opierając się wyłącznie na przesłankach procesowych udzielenia pełnomocnictwa – wówczas nie bada treści stosunku podstawowego. Stosunek pełnomocnictwa procesowego jest więc stosunkiem dwustronnym, u którego podstaw leży określony stosunek prawnomaterialny (podstawowy). Tym samym nie do przyjęcia jest pogląd prezentowany w skardze kasacyjnej, jakoby byłyby to stosunek jedno-

stronny, do którego stosować należy art. 104 KC, a nie art. 103 § 1 KC. Samo sporządzenie pełnomocnictwa przez mocodawcę oraz jego przyjęcie przez pełnomocnika nie może oznaczać powstania stosunku pełnomocnictwa i nie czyni z adresata tego oświadczenia mocodawcy – pełnomocnika procesowego. Groziłoby to powstaniem sytuacji, w której dana osoba mogłaby być zgłoszona w różnych sprawach jako pełnomocnik, w ogóle o tym nie wiedząc, bądź wiedząc, ale nie wyrażając zgody na przejęcie pełnomocnictwa. W takiej sytuacji sąd pierwszej instancji mógł przyjąć pogląd, że w wypadku twierdzenia organu, iż pełnomocnik działał z przekroczeniem lub bez umocowania, to powinien był wezwać mocodawcę do potwierdzenia czynności procesowej złożenia odwołania. Chybiony jest także pogląd organu dotyczący braku podstawy prawnej do wezwania strony do potwierdzenia umocowania. Przepisem takim jest art. 169 § 1 OrdPU w związku z art. 137 § 4 OrdPU i art. 103 § 1 KC. Sąd zwrócił też uwagę, że samo udzielenie pełnomocnictwa nie jest równoznaczne z jego pisemnym udokumentowaniem. Pojęcie „pełnomocnictwo” oznacza pochodzące od mocodawcy umocowanie pełnomocnika do działania w imieniu mocodawcy, a nie dokument pełnomocnictwa stwierdzający to umocowanie, co zresztą trafnie podniósł sąd pierwszej instancji. Dlatego udzielenie pełnomocnictwa (udzielenie umocowania) może nastąpić w dowolnej formie, ustnej lub pisemnej. Jednakże wymogiem skuteczności tego udzielenia pełnomocnictwa i umocowania jest wykazanie tego aktu stosownym dokumentem. Zatem brak należytego umocowania pełnomocnika strony dotyczyć może tylko sytuacji, gdy w takim charakterze występowała osoba, która wprawdzie mogła być pełnomocnikiem, lecz nie została umocowana do działania w imieniu strony albo gdy istniały braki w udzieleniu pełnomocnictwa (a nie w samym wydaniu dokumentu potwierdzającego umocowanie).

Wyjaśnienia i wnioski

Naczelny Sąd Administracyjny zwrócił uwagę na dwie ważne kwestie: charakter stosunku pełnomocnictwa procesowego i jego ocenę oraz odrębność stosunku pełnomocnictwa i dokumentu pełnomocnictwa. Sąd podkreślił samodzielność stosunku pełnomocnictwa procesowego, którego oceny należy dokonywać przede wszystkim w oparciu na przepisach proceduralnych, a materialnoprawne regulacje stosować jedynie pomocniczo. Ponadto wskazał, że dokument pełnomocnictwa nie ma znaczenia prawotwórczego. Taki charakter ma samo udzielenie pełnomocnictwa (umocowanie). Rodzi bowiem stosunek dwustronny pomiędzy mocodawcą i pełnomocnikiem. Dokument pełnomocnictwa jest tylko dowodem potwierdzającym wobec organu istnienie umocowania pełnomocnika do działania w imieniu strony.

Wyrok SN z 11.1.2006 r., II CSK 62/05, Legalis

Stan faktyczny

Mocodawca upoważnił, w formie aktu notarialnego, pełnomocnika do zakupu samochodu osobowego poza granicami RP oraz załatwienia wszelkich formalności związanych z wprowadzeniem zakupionego pojazdu do Polski, włącznie z dokonaniem ostatecznej odprawy celnej. Mocodawca dokonał zatem czynności prawnej jednostronnej, składając oświadczenie o udzieleniu pełnomocnictwa. Pełnomocnik wprowadził zakupiony w imieniu i na rzecz mocodawcy samochód osobowy na polski obszar celny w sposób nielegalny.

Stanowisko NSA

Czynność prawna dokonana przez przedstawiciela pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego. Przesłankami skuteczności działania przedstawiciela, zgodnie z art. 95 § 2 KC, są w szczególności: istnienie umocowania oraz działanie w granicach umocowania.

Wyjaśnienia i wnioski

Sąd Najwyższy zaakcentował w przywołanym orzeczeniu zasadę, która określa istotę działania przedstawiciela – **wszelkie czynności dokonane przez przedstawiciela wywołują bezpośrednio skutki dla reprezentowanego**. Sąd Najwyższy, przyjmując za reprezentowane wyżej stanowisko, oparł się na wyroku tegoż sądu (wyr. SN z 27.9.1976 r., IV CR 368/76, OSNC 1977, Nr 9, poz. 167). Z ogólnego bowiem unormowania, w myśl którego czynność prawna dokonana przez przedstawiciela w granicach umocowania pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego (art. 95 § 2 KC) wynika, że w zakres tych skutków wchodzi nie tylko zmiana stanu prawnego, jaką strony chciały na podstawie czynności prawnej osiągnąć, ale także wszelkie następstwa pozostające z tą czynnością prawną w ścisłym związku. Są to m.in.: skutki dobrej lub złej wiary przedstawiciela, wady jego oświadczenia woli, podstępność jego działania itp. Odmierna wykładnia skutkowałaby trudną do przyjęcia konsekwencją. Oznaczałaby bowiem, że w wypadku braku świadomości o rzeczywistym stanie rzeczy po stronie reprezentowanego (co jest regułą), przedstawiciel mógłby, bez żadnych ujemnych następstw dla siebie i reprezentowanego, działać niezgodnie z zasadami współżycia społecznego w sposób krzywdzący drugą stronę.

Sąd Najwyższy wskazał dwie płaszczyzny, na których należy oceniać skutki działania pełnomocnika dla mocodawcy: „płaszczyznę zewnętrzną” i „płaszczyznę wewnętrzną”. W stosunkach zewnętrznych (wobec osób trzecich), nie ma znaczenia niezgodność działania pełnomocnika z udzielonymi mu przez mocodawcę wytycznymi. Natomiast w sferze stosunków zewnętrznych mocodawca jest związany czynnościami prawnymi dokonanymi w jego imieniu przez pełnomocnika. Dopiero w sferze stosunków wewnętrznych mocodawca może wystąpić do pełnomocnika z ewentualnymi roszczeniami odszkodowawczymi.

Z powyższego wynika następujący wniosek: **obie sfery działania pełnomocnika, mianowicie zewnętrzna – obejmująca jego relacje z osobami trzecimi, oraz wewnętrzna – w stosunkach pomiędzy nim a mocodawcą, są od siebie niezależne i niosą odmienne skutki prawne dla mocodawcy.**

Postanowienie NSA w Warszawie z 30.11.2004 r., OZ 569/04, Legalis

Stan faktyczny

Skarżąca ustanowiła w sprawie pełnomocnika procesowego, którego nienależyte działanie (brak uiszczenia wpisu od skargi do WSA) doprowadziło do odrzucenia skargi i w rezultacie do pozbawienia jej możliwości dochodzenia swoich praw na drodze sądowej. Skarżąca złożyła wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia skargi. We wniosku, jako przyczynę niezawinionego uchybienia terminu, wskazano nienależyte działanie ad-

wokata, który nie uścił wpisu stałego od skargi, co doprowadziło do jej odrzucenia. Wojewódzki Sąd Administracyjny oddalił jej wniosek. Skarżąca złożyła zażalenie na postanowienie o oddaleniu wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia skargi, wnosząc o jego zmianę i przywrócenie terminu do wniesienia skargi.

Stanowisko NSA

W ocenie NSA, w przedmiotowej sprawie uchybienie terminu do wniesienia sprzeciwu powstało z przyczyn, które nie sposób uznać za niezawinione. O braku winy w uchybieniu terminu można bowiem dowodzić wyłącznie wówczas, gdy strona nie mogła usunąć przeszkody nawet przy użyciu największego w danych warunkach wysiłku.

Skarżąca ustanowiła w sprawie pełnomocnika procesowego, którego nienależyte działanie doprowadziło do odrzucenia skargi i w rezultacie do pozbawienia jej możliwości dochodzenia swoich praw na drodze sądowej. **Zgodnie jednak z art. 95 § 2 KC wszelkie czynności dokonywane przez pełnomocnika strony w granicach udzielonego umocowania pociągają za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego. Tym samym działania te należy traktować tak, jakby były podejmowane przez samego mocodawcę, a zatem nie można przyjąć, że skarżąca uchybiła terminowi bez swej winy.**

Wyjaśnienia i wnioski

Naczelny Sąd Administracyjny w uzasadnieniu postanowienia przywołał zasadę bezpośredniego skutku działania pełnomocnika dla mocodawcy. W tym orzeczeniu uwidoczono, że skutki wadliwych działań pełnomocnika procesowego mogą bezpośrednio dotyczyć sfery prawnej mocodawcy (np. JSFP). Dla JSFP, które gospodarują środkami publicznymi, i często dochodzą swych roszczeń opiewających na wielomilionowe kwoty przed sądami powszechnymi i administracyjnymi, ewentualne skutki procesowych zaniedbań i uchybień pełnomocnika mogą mieć negatywne konsekwencje.

Wyrok SN z 28.10.2004 r., III CK 423/03, Legalis

Stan faktyczny

Pełnomocnik dokonał czynności, której zakres i treść wskazywały, że jest to czynność faktyczna. Czynnością tą było wystosowanie pisma w imieniu mocodawczyni do jej byłego pracodawcy, w którym pełnomocnik przytaczał stwierdzenia, dokonywał ocen i przedstawiał wnioski w taki sposób, jakby dokonywała tego sama mocodawczyni. Pełnomocnik wskazał też kwotę roszczenia mocodawczyni, która była taka sama, jak wcześniej przedstawiona przez samą mocodawczynię. Z treści pełnomocnictwa udzielonego pełnomocnikowi nie wynikało wprost, że jest on umocowany do występowania w imieniu mocodawczyni z pismami przedstawiającymi opinie i wnioski nacechowane emocjonalnie. Na tle powyższego stanu faktycznego powstała więc wątpliwość, czy zakresem pełnomocnictwa objęte są także czynności faktyczne, oraz czy czynności takie mogą wywołać skutek bezpośrednio dla mocodawcy.

Stanowisko SN

W tym wyroku SN dokonał wykładni funkcjonalnej pojęcia „przedstawicielstwo”. Zdaniem sądu: przedstawicielstwo, jak się przyjmuje zarówno w orzecznictwie, jak i w li-

teraturze, jest instytucją pozwalającą przedstawicielowi wywołać skutki bezpośrednio odnoszące się do reprezentowanego, przy czym nie zawsze są to skutki objęte terminem „czynność prawna”, jakkolwiek pełnomocnictwo z definicji zawiera umocowanie do dokonania czynności prawnej. Nie jest czynnością prawną wystąpienie pełnomocnika przed sądem w imieniu mocodawcy, jak też wykonywanie przez niego czynności faktycznej w zakresie pośrednictwa i świadczenia określonych usług. Pełnomocnikowi może zatem, w następstwie umocowania, przypaść rola pomocnika, doradcy, doręczyciela itp. Nastęstwa negatywnych zachowań pełnomocnika w tym względzie także obciążają mocodawcę, o ile ten nie wykaże, że umocowany działał wbrew jego wyraźnej albo dorozumianej woli.

Wyjaśnienia i wnioski

Sąd Najwyższy uznał, że przedstawicielstwo/pełnomocnictwo może również obejmować czynności faktyczne, jeżeli ich dokonanie jest wymagane przy realizacji ustalonego przez mocodawcę zakresu i celu pełnomocnictwa. Przy czynnościach faktycznych decydująca jest ich „treść” – okoliczności ich dokonania. Jeżeli działanie faktyczne pełnomocnika wyraża motywację samego mocodawcy, to należy uznać, że pozostaje w związku z udzielonym umocowaniem.

Postanowienie SN z 19.5.2016 r., II UZ 8/16, Legalis

Stan faktyczny

Mocodawca wniósł wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu do tej czynności. Zarzucił, że jego pełnomocnik – radca prawny – nie otrzymał zawiadomienia o rozprawie ani też o terminie publikacyjnym wyroku. Sąd Apelacyjny oddalił wniosek o przywrócenie terminu do zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku Sądu Apelacyjnego wraz z uzasadnieniem i odrzucił wniosek o doręczenie tego wyroku wraz z uzasadnieniem. W uzasadnieniu podano, że pełnomocnik skarżącej spółki, w toku postępowania przed Sądem Okręgowym, przedłożył pełnomocnictwo uprawniające go do reprezentowania spółki jedynie przed sądem pierwszej instancji. Pełnomocnictwo do reprezentacji tego podmiotu, także w postępowaniu apelacyjnym, pełnomocnik przedłożył dopiero na skutek zobowiązania SA. Sąd Apelacyjny nie był więc obowiązany zawiadamiać pełnomocnika skarżącej zarówno o terminie rozprawy apelacyjnej, jak i terminie publikacji wyroku. Z tej przyczyny, niedochowanie terminu złożenia wniosku o doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem nie zostało w żaden sposób usprawiedliwione, dlatego wniosek został oddalony (art. 168 KPC). Konsekwencją jest odrzucenie wniosku o doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem, jako złożonego po terminie.

W zażaleniu zaskarżono odrzucenie wniosku o doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem i jednocześnie wniesiono o zbadanie prawidłowości oddalenia wniosku o przywrócenie terminu do tej czynności. W uzasadnieniu podano, że pełnomocnictwo – złożone w sprawie – obejmowało swoim zakresem prawo reprezentowania odwołującej się spółki przed sądami, w tym sądami wyższych instancji. Wnosząc apelację, pełnomocnik nie załączył ponownie pełnomocnictwa, a jedynie, uzasadniając swoje umocowanie do sporządzenia apelacji, powołał się na pełnomocnictwo znajdujące się w aktach sprawy. Apelacja zo-

stała przyjęta do rozpoznania, jednak Sąd Apelacyjny o wyznaczonym terminie rozprawy powiadomił jedynie prezesa spółki. Pełnomocnik nie otrzymał od strony informacji o terminie rozprawy.

Stanowisko SN

Sąd Najwyższy uznał zażalenie za zasadne. Wskazał, że rozumowanie SA było błędne. Ograniczenie, że pełnomocnictwo obejmowało prawo tylko do reprezentacji spółki przed sądem pierwszej instancji, nie wynika z literalnej treści pełnomocnictwa. W pełnomocnictwie wskazano, że obejmuje ono swym zakresem prawo występowania w sprawie skarżącej przeciwko ZUS prowadzonej przez sąd okręgowy i reprezentowania mocodawcy w postępowaniu sądowym, zgodnie z zakresem umocowania, o którym mowa w art. 91 KPC. Zakres pełnomocnictwa ocenia się według jego treści (art. 91 i 92 KPC w zw. z art. 65 KC; por. postanowienie SN z 18.1.2006 r., II UZ 78/05, Legalis). Pełnomocnik skarżącej, powołując się na umocowanie wynikające z pełnomocnictwa, sporządził i wniósł apelację w jej imieniu. Jak słusznie wskazuje SN, umocowanie w tym zakresie nie było kwestionowane przez Sąd Okręgowy, który za jedyny brak formalny uznał brak opłaty od apelacji. Po uzupełnieniu tego braku, apelacja została przedstawiona SA. Sąd Najwyższy podkreślił, że pełnomocnictwo może wymagać wykładni i jej zakres nie musi być ograniczony (zredukowany) tylko do zapisu gramatycznego, choć i z niego wcale nie wynika stwierdzenie, że pełnomocnictwo uprawniało do reprezentowania spółki jedynie przed sądem pierwszej instancji. Treść pełnomocnictwa wskazuje na umocowanie „do reprezentowania mocodawcy w postępowaniu sądowym”, a więc nie jest ono ograniczone tylko do sądu pierwszej instancji, zwłaszcza że pełnomocnik sporządził i wniósł apelację, która została przyjęta do rozpoznania.

Wyjaśnienia i wnioski

W analizowanej sprawie wyłoniło się istotne zagadnienie związane z treścią pełnomocnictwa i jego zakresem. W praktyce zdarza się, że istnieje wątpliwość co do zakresu pełnomocnictwa. Ma to duże znaczenie przy ocenie prawidłowości działania pełnomocnika. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że pełnomocnictwo wymaga wykładni, która nie powinna się ograniczać tylko do literalnego brzmienia. Ważne jest tutaj również odczytanie intencji mocodawcy, która może wynikać z kontekstu sprawy.

Warto w tym temacie sięgnąć też do wyroku SA w Warszawie z 22.8.2013 r. (VI ACa 12/13, Legalis): „zakres udzielonego umocowania należy oceniać zgodnie z treścią udzielonego pełnomocnictwa, ale także ze znaczeniem, jakie na gruncie przyjętych w stosunkach danego rodzaju zasad przypisać można użytym przez mocodawcę sformułowaniom”.

Wyrok SA w Warszawie z 4.7.2014 r., VI ACa 1622/13, Legalis

Stan faktyczny

Powódka zawarła z pozwanym umowę zatytułowaną „Nieodwołalne zlecenie stałej obsługi consultingowej na zasadzie całkowitej wyłączności”. W § 1 umowy oświadczyła, iż, na podstawie przepisów prawa, zleca firmie pozwanego wykonanie usług consultingowych i prawnych w zakresie szczegółowo określonym w pełnomocnictwie. Zgodnie z § 3

umowy w przypadku, gdyby powódka nie dotrzymała warunków zlecenia i wypowiedziała je w jakimkolwiek czasie, udzielone zlecenie miało być poczytywane jako umowa przenosząca na zleceniobiorcę własność wszelkich składników majątkowych będących własnością powódki, mogących służyć jako pokrycie wierzytelności J. C., przysługującej mu wobec powódki z tytułu poręczenia przez powódkę spłaty długu syna. W § 5 umowy powódka złożyła oświadczenie, iż poręcza całym swoim majątkiem za dług swojego syna, i że przystępuje do długu. To oświadczenie powódka złożyła pozwanemu, który je przyjął zarówno jako zleceniobiorca, jak i pełnomocnik wierzyciela powódki.

Powódka ustanowiła pozwanego, w formie aktu notarialnego, swoim pełnomocnikiem. W § 1 pełnomocnictwa upoważniła go do wykonywania w jej imieniu wszystkich czynności formalnoprawnych i materialno-technicznych w zakresie dotyczącym sprawowania zarządu majątkiem oraz interesami prawnymi i majątkowymi. Miało to związek ze stałym stosunkiem zlecenia, którego przedmiot wchodzi w zakres pełnomocnictwa, reprezentowania i występowania w jej imieniu oraz działania na jej rzecz we wszystkich sprawach formalnoprawnych i materialno-technicznych, obejmujących wszystkie przeszłe, terażniejsze i przyszłe stosunki prawne powódki ze wszystkimi osobami, podmiotami, instytucjami, a w tym z dłużnikiem, wierzycielami, kontrahentami, partnerami i rodziną, które pełnomocnik może prowadzić na zasadach i według własnego uznania, a w szczególności:

- 1) występowanie w imieniu powódki i na jej rzecz oraz reprezentowanie jej wobec wszystkich podmiotów, osób fizycznych, osób prawnych, jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, banków, wszelkich instytucji i urzędów, organów rządowych, samorządowych, administracji i sądów;
- 2) zawieranie i rozwiązywanie wszelkiego rodzaju umów, układów, kontraktów, ugód, porozumień;
- 3) prowadzenie na zasadach i według uznania pełnomocnika wszelkich negocjacji, ich inicjowanie i finalizowanie;
- 4) wysyłanie, odbieranie, podpisywanie i kwitowanie z odbioru kwot pieniędzy oraz korespondencji prawnej, urzędowej, pism, poświadczeń i potwierdzeń oraz wszelkiej innej korespondencji;
- 5) przeglądanie, dokonywanie odpisów, sporządzanie kserokopii akt sądowych, dokumentów urzędowych oraz wszelkich innych dokumentów i akt;
- 6) składanie i kwitowanie z obioru oświadczeń woli, pism, wniosków, uchylania się od skutków oświadczeń woli w formie ustnej bądź pisemnej w każdym czasie;
- 7) dokonywanie wpisów i zmian w rejestrach wszelkiego typu i rodzaju w każdym zakresie;
- 8) dokonywanie czynności meldunkowych, w tym zameldowania i wymeldowania w imieniu powódki;
- 9) rozporządzanie należącymi do powódki wszelkimi składnikami majątkowymi, ruchomymi, nieruchomymi i prawami majątkowymi – w szczególności ich zbywanie, czyli sprzedaż, obciążanie ograniczonymi prawami rzeczowymi i obligacyjnymi, w tym m.in. zawieranie umów najmu, użytkowanie, ustanawianie wszelkich zastawów pod kredyt lub pożyczki, ustanawianie hipotek, przenoszenie własności nieruchomości, ruchomości i praw majątkowych w zamian za zwolnienie z długu lub

w oparciu o inne zasady, wydawanie i cofanie komukolwiek uprawnień do ich posiadania, władania i korzystania z nich;

- 10) składanie oświadczeń woli o poddaniu się rygorowi egzekucji na podstawie art. 777 KPC;
- 11) zaciąganie wszelkich zobowiązań;
- 12) nabywanie wszelkich ruchomości, nieruchomości i praw majątkowych;
- 13) ustanawianie i odwoływanie dalszych pełnomocników na podstawie prawa substytucji;
- 14) uczestniczenie w imieniu powódki we wszystkich czynnościach sądowych, procesowych i egzekucyjnych, z zastrzeżeniem ograniczeń wynikających z przepisów prawa.

Dodatkowo pełnomocnik uprawniony był do wykonywania w imieniu powódki wszelkich czynności niewymienionych w pełnomocnictwie, służących celom, do których został umocowany. W razie wątpliwości, zakres pełnomocnictwa należało traktować rozszerzająco. Zgodnie z § 2 pełnomocnictwa, pełnomocnikowi przysługuje prawo wykonywania wszelkich czynności materialno-technicznych i formalnoprawnych w imieniu powódki, w każdym i dowolnym zakresie, a także na własną rzecz, zgodnie z art. 108 KC. Stosownie zaś do § 3 pełnomocnictwo to, zgodnie z art. 101 KC, miało być nieodwołalne i nie tracić ważności nawet po śmierci powódki.

Pozwany, na podstawie umowy zlecenia i ww. pełnomocnictwa, zawarł w imieniu powódki umowę przenoszącą na jego rzecz własność nieruchomości przysługującej powódce. Powódka wniosła o stwierdzenie nieważności tej umowy.

Sądy obu instancji przyznały rację powódce i stwierdziły nieważność umowy przeniesienia własności nieruchomości oraz udzielonego przez powódkę pełnomocnictwa pozwanemu.

Stanowisko SA

W świetle przepisu art. 98 KC, mocodawca nie korzysta z pełnej swobody w odniesieniu do kształtowania zakresu udzielonego pełnomocnictwa. Na gruncie tegoż przepisu, za niedopuszczalne należy uznać udzielenie pełnomocnictwa do dokonywania wszelkich czynności prawnych, gdyż pełnomocnictwo takie stwarzałoby zbyt duże zagrożenie dla mocodawcy, stąd każde pełnomocnictwo musi mieć określony zakres umocowania. Czynność prawną polegającą na udzieleniu takiego pełnomocnictwa uznaje się w doktrynie za sprzeczną z ustawą i jako nieważną (art. 58 § 1 KC). Osobę działającą w imieniu mocodawcy na podstawie takiego pełnomocnictwa należy uznać za działającą bez umocowania, co oznacza konieczność zastosowania przepisów art. 103 KC.

Wyjaśnienia i wnioski

W uzasadnieniu tego orzeczenia zwrócono uwagę na to, jak ważny jest zakres pełnomocnictwa. Powinien być on określony zgodnie z prawem i zasadami współżycia społecznego. Ponadto sądy podkreśliły też wagę stosunku podstawowego leżącego u podstaw pełnomocnictwa. Jak słusznie wskazały, opiera się on na zaufaniu i działaniu pełnomocnika w interesie mocodawcy. Na podstawie przedstawionego stanu faktycznego widać wyraźnie, do czego może prowadzić bardzo szeroko zakreślony zakres pełnomocnictwa

nie tylko w sferze majątkowej mocodawcy, ale też w aspekcie prawnym. Przepis art. 98 KC wyraźnie wskazuje na to, jakie zakresy powinny mieć poszczególne pełnomocnictwa. Wszelkie działania sprzeczne z tym przepisem należy uznać za nieważne. Pełnomocnictwo ogólne uprawnia do działania jedynie w sprawach zwykłego zarządu, a więc w typowych bieżących sprawach, a przeniesienie własności nieruchomości z pewnością wykracza poza ramy takiego pełnomocnictwa.

1.1.2. Sposób udzielenia pełnomocnictwa

W niniejszym podrozdziale zaprezentowano orzeczenia, które dotyczą sposobu udzielenia pełnomocnictwa.

Wyrok SN z 8.5.2003 r., II CKN 46/01, Legalis

Stan faktyczny

Pomiędzy powódką a poprzednikiem prawnym pozwanego banku została zawarta umowa, której przedmiotem było wykonanie, w dwóch etapach, robót polegających na opracowaniu dokumentacji techniczno-architektonicznej i przebudowie budynku banku. W umowie ustalono orientacyjną wartość robót na 250 000 zł oraz określono wynagrodzenie kosztorysowe. Podstawą rozliczeń miała być faktura końcowa wraz z kosztorysem powykonawczym, opracowanym na podstawie faktycznych obmiarów. Następnie powódka zawarła z podwykonawcą umowę o wykonanie instalacji centralnego ogrzewania i ciepła technologicznego. W umowie tej ustalono wynagrodzenie ryczałtowe w kwocie 160 000 zł. Na umowie znajduje się odrębna adnotacja o treści: „akceptuję”, dokonana przez ówczesnego dyrektora oddziału banku.

Bank reprezentowany był przez dwóch pełnomocników działających łącznie.

Na tle powyższego stanu faktycznego powstała wątpliwość, czy samodzielne działanie dyrektora oddziału banku miało podstawy prawne, a w konsekwencji – czy mieściło się w granicach ewentualnego umocowania.

Stanowisko SN

Trzeba zwrócić uwagę, że udzielenie pełnomocnictwa łącznego nie wyklucza udzielenia równoległego bądź późniejszego pełnomocnictwa samodzielnego z innym lub podobnym zakresem umocowania. Jednak samodzielne pełnomocnictwo do dokonania konkretnych czynności prawnych musi wynikać z upoważnienia udzielonego przez uprawniony organ. Pełnomocnictwo może być udzielone w sposób wyraźny, ale można też uznać, że dopuszczalne jest udzielenie pełnomocnictwa w sposób dorozumiany. Za szczególnie wypadek dorozumianego pełnomocnictwa przyjmuje się w doktrynie umocowanie płynące z przydzielenia kompetencji wynikających ze struktury osoby prawnej dla osób zajmujących się określonymi sprawami w określonej jednostce strukturalnej tej osoby prawnej.

Sąd Najwyższy przywołał wyrok tegoż sądu z 23.10.2001 r. (I CKN 323/99, Legalis). Uznano w nim, że zatrudnienie na stanowisku, z którym łączy się wystawianie faktur zawierających wezwanie płatników do zapłaty w określonym terminie, jest równoznaczne

z udzieleniem przez pracodawcę stałego pełnomocnictwa do dokonywania tych czynności.

Sąd Najwyższy podkreślił, że cechą charakterystyczną działań podejmowanych przez pracowników, którym w sposób dorozumiany udzielono pełnomocnictwa do dokonywania określonych czynności, jest przymiot powtarzalności tych działań. Takiej powtarzalności, zdaniem sądu, nie można się doszukać w okolicznościach rozpoznawanej sprawy. Zawieranie umów o roboty budowlane, których przedmiotem jest remont siedziby oddziału banku, nie jest powtarzalną czynnością. Jak wskazał SN, zawieranie tego rodzaju umów mieści się w kompetencji dyrektora oddziału, jednak – jak to wyraźnie wynika z treści pełnomocnictwa – nie samodzielnie, lecz łącznie z drugą osobą. W ocenie SN, adnotacja dyrektora oddziału banku, poczyniona na umowie zawartej przez powódkę z podwykonawcą, nie wywołuje żadnych skutków prawnych, ponieważ do prawidłowej reprezentacji banku wymagane jest działanie dwóch umocowanych przedstawicieli.

Wyjaśnienia i wnioski

Sąd Najwyższy zwrócił w przedmiotowym wyroku uwagę na wywołujące w praktyce wiele kontrowersji zagadnienie – czy pełnomocnictwa można udzielić w sposób dorozumiany. W ocenie sądu taka sytuacja jest możliwa. Dynamika działań różnych podmiotów wymaga elastycznego podejścia do sposobu udzielania pełnomocnictw. Okoliczności faktyczne oraz zakres obowiązków wykonywanych przez daną osobę w sposób powtarzalny decydują o istnieniu konkludentnego umocowania. Choć nie jest to rozwiązanie powszechnie stosowane w JSFP, to jednak w sytuacjach nadzwyczajnych może być przydatnym instrumentem dla tych podmiotów.

Wyrok SA w Katowicach z 3.7.1992 r., I ACr 323/92, Legalis

Stan faktyczny

Rzemieślnik wykonywał opakowania z przeznaczeniem dla pozwanej fabryki przez okres około 5 lat. Dostarczał opakowania pozwanej, otrzymywał należność w formie czeków, które następnie przekazywał powodowej spółdzielni. Spółdzielnia pobierała czteroprocentową marżę, a resztę należności wypłacała rzemieślnikowi. Taka praktyka nie była kwestionowana przez strony aż do chwili, kiedy rzemieślnik nie przekazał powódce dwóch czeków dotyczących spornej należności (nie przekazał też 4% marży). W momencie odbioru przedmiotowych czeków, Jerzy L. był członkiem powodowej spółdzielni.

Stanowisko SA

Pełnomocnictwa można udzielić również w sposób dorozumiany (konkludentny), chyba że powinno być udzielone w formie szczególnej. Zakres umocowania udzielonego w sposób dorozumiany wynika ze znaczenia, jakie w stosunkach danego rodzaju przypisuje się zachowaniu mocodawcy.

Zdaniem sądu, skoro rzemieślnik od lat zrzeszony w spółdzielni dostarczał opakowania i odbierał za nie należność, to uznać należało, że powódka umocowała go do dokonywania tych czynności. Sąd podkreślił, że zgodnie z art. 95 § 2 KC, czynność prawna dokonana przez przedstawiciela pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego.